

Gartner Lehmann Hansen

Udpluk af min livshistorie

600 sider håndskrevet i tiden fra 1995-1998

Jeg var 83 år, da jeg begyndte og 86 år da jeg afsluttede.

Skrevet af Bothilde Jacobsen, datter.

Lehmann Hansen blev født den 17.8.1912 som søn af gårdejer Hans Jessen Hansen og Anne Bothilde Hansen på gården "Greenll" i Klovtoft, Hellevad sogn.

Jeg var nr. 4 af 9 søskende.

Jeg fik en kærlig men hård opdragelse. Med 4 år fik jeg sammen med de ældre brødre de første arbejdsforpligtelser som vogtedreng for køer og kalve på gården.

Jeg kom i Klovtoft skole i 1918, knap 6 år gammel.

Undervisningen var tysksproget og blev efter genforeningen dansksproget. Lærerne var lærer Petersen og lærer Højer, som har været lærer i Klovtoft skole i mange år.

Dengang var der ingen spøg at gå i skole, da var det læreren og ikke børnene der bestemte. Hvis et barn ikke opførte sig efter reglerne, var der straf på programmet. Jeg har fået mange røvfulde i min skoletid, men fik lært en masse.

Den 10.4.1927 blev jeg konfirmeret i Hellevad kirke hos sognepræst H. Lassen. Efter konfirmationen var der arbejde nok på gården, indtil jeg fandt ud af, hvad jeg ville med fremtiden.

Min fremtidsdrøm var at komme i lære som skovfoged, senere skovridder. Efter en samtale med skovridder Fromsejer, der var skovridder over den vestlige del af det sønderjydske, der både omfattede de grevelige skovområder i Gram og Møgeltønder samt Lindet skov mm, resulterede, at den lange økonomisk krævende uddannelse blev en umulighed. Det var ikke let at få en læreplads, men bonde skulle det ikke være. Ved et tilfælde blev det gartner. En familie i Klovtoft, som mine forældre kom en del hos, var i familie med en gartner i Vester Sotrup.

Et par dage hen i februar 1929 kom der et brev fra Jens Jørgensen, handelsgartner i Vester Sotrup. Et tilbud om en læreplads, efter anbefalinger fra familien i Klovtoft. Efter nogen betænkningstid, blev det så det afgørende valg. Læretiden varede 5 år. Der var 3 år som yngre elev, en

slags grunduddannelse, der efterfølges af 2 års yderligere uddannelse i to forskellige pladser. Først derefter er man uddannet og bliver kaldt medhjælper, det samme som svend i andre fag.

Jeg var 16 ½ år gammel, fuld af mod, håb og ængstelser.. Det var så begyndelsen på 3 års læretid, og hvad der ellers dertil hører.

Den næste læreplads, som ældre elev og var af 1 års varighed, blev hos kunst og handelsgartner Anton Poulsen i Haderslev.

Den sidste læreplads som ældre elev var i Gentofte, hos handelsgartner N.M.Bonne. At valget blev Københavnsområdet var, at det der var mange store gartnerier, og dermed gode arbejdsmuligheder senere.

Efter endt læretid, blev det så også til flere ansættelser i og omkring København. Tiden i København blev også brugt til videre uddannelser i form af forskellige kurser. Bl.a. et fyringskursus på teknologisk institut, hvor de forskellige kedeltyper stod til rådighed. Et giftkursus sammen med anden undervisning på den Botaniske haves kursusafdeling.

Efter en trafikulykke, som satte en foreløbig stopper for gartnerarbejdet, blev til et ophold på en arbejderhøjskole, Nærum sociale Højskole. Det var vinter 1934-1935. Efter endt ophold på højskolen i Nærum var det farvel til København.

Den 2. april 1935 kom jeg atter hjem til mit barndomshjem. Nu ville jeg holde en pause, og se hvad der ville ske. Et ønske, jeg længe havde syslet med, var som nu fulduddannet gartner at starte eget gartneri i min sogneby "Hellevad". Det viste sig desværre, at en anden gartner var kommet mig i forkøb, så dette ønske måtte opgives.

Efter flere forefaldne omstændigheder, blev det så besluttet, at tage ud på en cykel rejse i ½ år, som gik til Tyskland med afstikker til nogle af de omkringliggende lande. Dette er en lang historie for sig selv, og som der ikke vil blive berettet om her.

Den 1. november 1935 var opholdstilladelsen i Tyskland slut. Den sidste dag blev der cyklet en lang tur fra Hamborg og hjem til Klovtoft. Det havde været et meget hårdt ½ år, med mange hårde dage og nætter. Meget afkræftet var jeg endelig hjemme igen. Den lange rejse var til ende, gudskelov og tak. Da først jul og nytår var godt overstået, var kræfterne vendt tilbage og jeg var fuld arbejdsdygtig igen. Jeg tjente penge ved træbeskæring og andet arbejde inden for faget. Der var ret gode penge at tjene ved dette arbejde.

Lysten til at komme i fast arbejde i et gartneri igen var dog tilstede. Det skulle være et sted, hvor der var mulighed for videreuddannelse. Det blev til en stilling i Jerne, en lille by lidt uden for Esbjerg. Stillingen var som arbejdsleder fra 1.3.36 – 31.12.36. hos gartner Alfred Nissen. Det blev så den sidste plads før starten i Ravsted.

Et nyt afsnit i mit liv. Beslutningen om at nedsætte mig i byen Ravsted som selvstændig gartner.

At man ikke kan starte en virksomhed oppe i den blå luft siger sig selv, og til anlæg af et gartneri skal der bruges jord.

Der blev lejet et areal hos slagtermester Jørgen Hansen i Ravsted by.

Lejekontrakten blev indgået og gjalt i fem år med udbetaling i halvårs rater, der skulle udbetales forud. Desforuden kunne jeg købe arealet til enhver tid og derved blive ejer. Slagtermesteren kunne kun nægte dette, såfremt kronens værdi faldt ned under 40 point. Først når dette var sket, kunne han nægte salg til den forud bestemte pris. Da kronens værdi i mange år havde været på samme nivo, var sandsynligheden for at dette skulle ske næsten utænkelig, men det var dog en sikring han ønskede indført i kontrakten. Kontrakten blev underskrevet d. 1.3.1937. Den blev tinglyst og hermed fuld retsgyldig. Jeg havde nu fået retten til brugen af denne parcel 356 Ravsted Ejerlav.

Så blev der travlt, hele arealet blev dybt pløjet med efterfølgende harvning. Det hele blev indhegnet, et skilt sat op med besked om, at arealet ikke måtte betrædes af uvedkommende. Således blev det bekendtgjort, at arealet nu blev dyrket. Derefter blev der indkøbt 50 stk. misbænkevinduer til så hurtig levering som mulig hos byens nærmeste snedkermester Willi Kirsten. Samtidig skulle han levere 10 karme og nogle brædder til siderne. Der blev malet og sat glas i rammerne. Misbænkene blev hurtig færdige, og kunne tages i brug til foråret.

Det var også vigtig for en nybegynder at præsentere sig for sognets borgere som den nye gartner. Jeg cyklede rundt til samtlige husstande i sognet, og med håb om, ved samme lejlighed, at kunne sælge en del planter og herved tjene en skilling. Det var mange opgaver samtidig, men det var nødvendigt at yde en ekstra indsats. Enhver nybegyndelse kommer ikke af sig selv.

Først i april blev der sat tidligmodne kartofler i næsten halvdelen af arealet. Resten blev gennemgødet, holdt ren og gjort klar til udplantning af jordbærplanter i juli måned.

Jeg boede stadig hjemme hos mine forældre, som for mig også var en stor støtte i denne tid.

Den 1. maj 1937 flyttede jeg ind i det gamle slagteri. I den østlige ende af slagteriet var der en lille stald, hvor kvæget stod og ventede et par dage før de blev slagtet. Der førte en bred indkørsel ned til slagteriet, som ca. 10m længere mod syd blev indsnævret til en bred sti, der førte ned til åen, hvor en smal gangbro førte over til Ågade. For enden af vejen var det nye slagteri bygget og i drift. Det gamle var nedlagt og kun brugt som en slags reserveslagteri. Det blev totalt nedlagt pr. 1. januar 1937. Der var dog indrettet et fryserum i den bagerste ende af selve slagterhuset. Bag slagterhuset var det gamle beboelseshus. Det var delt op i to afdelinger med en mur imellem. Hele den længde var vel godt 20m lang og indeholdt flere rum. Den sydlige halvdel var lejet ud til en familie Kisby. Den nordlige del var i øjeblikket fri, der fik jeg så lov til at bo gratis. Det hele havde jo før huset slagtermesteren og hans familie.

Den gamle slagtermester, Reisner Hansen, havde afgivet hele slagteriet til sin søn Jørgen Hansen, som nu ejede virksomheden. Den gamle slagtermester flyttede med sønnen over i det nye, boede her oven på butikken, indtil et nyt beboelseshus blev bygget til ham og hans kone "Stinne Slagter". En ugift datter, Petra, flyttede så med ind i det nye hus på Ravsted Storegade.

Det var Jørgen Hansen, der tilbød mig at benytte de tomme rum i det gamle slagteri. Jeg flyttede så ind d.1.maj 1937, holdt ud i fem mdr. ind til oktober, hvor rotterne jagede mig ud. Da først de blev så frække, at de bed mig i næsen, så var det altså slut.

Herefter lejede jeg et lille værelse hos Mette og Jørgen Rudebek. Her boede jeg så indtil jeg fik et tilbud på et andet sted i et nybygget hus, der var opført samme sommer af en malermester Jacobsen fra byen. Han manglede 385,-kr., der forfaldt d.1.november 1937. Da han ikke kunne efterkomme den forpligtelse, blev huset sat til tvang, selvom han kun havde benyttet det i knap et ½ år. Det var Ravsted Sparekasse der stod for dette. En tragedie, hvorom der opstod en del uro i byen. Slutresultatet af det hele blev så, at Ravsted Sparekasse der var fyldestgørende pantehaver i ejendommen blev hængende på den. Hele vinteren 1937-38 måtte de overtage de forpligtelser, de som ejer var pligtig til at yde som husejere. Dette medførte, at de fik pligt til snerydning og at holde huset varmt hele vinteren, så det ikke forfaldt. At de var nød til det, blev en tung belastning for dem.

Jeg boede nu ikke mere hos familie Rudebek, men var flyttet over i naboejendommen. Jeg lejede først huset, indlagde vand til brug i huset og en yderligere vandledning af større format til brug i gartneriget. Hermed blev jeg andelshaver af Ravsted vandværk. Vi var dengang i alt tre mand, der havde pligt til at få en vandmåler etableret. Disse tre var Ravsted mejeri, slagtermester Jørgen Hansen og mig som gartner. Vi blev anset for at være dem, der brugte mest vand. De andre husstande blev så vurderet efter, hvor mange vandhaner de havde. Ved at være andelshaver havde jeg sikret brugen og udvidelse til enhver tid.

Jeg havde i mellemtiden ansat en gartnermedhjælper "Asmus Lützen" fra Højer for 1 år. Han begyndte 1. oktober 1938. På loftsetagen var der to værelser, der boede vi så i hvert vores. Den nederste del af huset lejede jeg ud til en lillebilforretning, til Laust Jepsen. Laust var gift med Adele, og ved hende fik vi så hele den daglige kost. Det bestod af morgen-middag og aftensmad, en god næringsrig mad. Eftermiddagskaffen og aftenskaffen var også indberettet i kostplanen. Laust og Adele havde to drenge, Peter og Svend. De havde fået lov til at bo hos mig indtil jeg blev gift.

Da jeg tilhørte det tyske mindretal, deltog jeg også i mindretallets fester. Det var her jeg fandt den pige, som jeg syntes om. Hun var ansat som hushjælp og serveringspige på et af de kroer, der lå lige ved siden af hinanden midt i byen. Den ene kro var Tjelle Tjellesens kro, den anden var Thomas Nissens kro. Thomas Nissen var en gammel mand omkring de 80. Hans kone Katrine var et par år ældre. Her var Line ansat. Line, hvis rigtige navn var Christine Caroline Ganderup, stammede fra lille Jyndeved. Vi blev forlovet den 27. maj 1939.

Tiden gik videre, arbejdet også. Der blev udvidet, nye arealer købt til, større arealer blev lejet til. Der blev avlet jordbær, især blomkål havde jeg specialiseret mig på. Der var flere grossister der meldte sig som køber, det var godt. Der var også en god plantehandel, kål- og blomsterplanter, handel af planteskoleplanter, buske, træer, roser og andre ting. Ofte var det noget, som gav anlægsarbejde ved nye haver, plantning af hække osv. Alt i alt lykkedes det at opbygge et mindre gartneri, ja, det var lykkedes mig at finde grobund i Ravsted. Der var gode tider og der var også mindre gode tider, men sådan er det jo. Det var i det store og hele for mig et godt år 1939. I 1940 købte jeg så huset, handelen blev afsluttet den 12.1.1940. Senere blev der bygget et lille drivhus med kælder under ved huset.

Nu var tiden så kommet til, at jeg var moden til at stifte familie. Som sagt, var jeg forlovet, og havde nu opbygget en tilværelse, hvor der var plads til en familie. Jeg blev gift med Line i Tinglev kirke d. 28. april 1940. Der var jo krigstider, så både under og efterkrigstiden var nogle hårde år at komme igennem, men med fælles hjælp lykkedes det. I 1947 blev der bygget et nyt drivhus til det eksisterende, et såkaldt agurkdrivhus, som der blev dyrket agurker og tomater i. Drivhuset blev senere delt i to afdelinger, hvoraf de to øverste var til blomster, det bagerste blev brugt til dyrkning af stiklinger, især blomkålsplanter, som så senere blev udplantet på marken.

I 1954 byggede vi en butik til huset, hvor der blev handlet med både frugt og grønt, blomster, konserves, diverse pyntegenstande, som vaser, figurer osv. Det var mest Line der passede butikken. Jeg stod for udearbejdet, kransebinding, sammenplantninger osv. Senere kom der en del anlægsarbejde til. Det var især sportspladser ved de tyske skoler i landsdelen, men også haver og parkeringspladser der skulle anlægges. Til dette arbejde blev der brug for hjælp, så der blev ansat flere arbejdere fra byen. De sidste år helligede vi os kun butikken og hvad dertil hører. Den 31. december 1987 lukkede vi forretningen, og nød den velfortjente otium.

